

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr. K. Schilder. Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloeddijk 14, Kampen. Adm.-adres: Oosterbaan & Le Coindre N.V. — Goes.

Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINDRE N.V. — Goes
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f.4.— per half jaar bij vooruitbetaling. Voor het Buitenland en Ned. Indië f.10.— per jaar. Advertentie: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent.

INHOUD: Hoofdartikel: Is er een tusschentoestand? III. — Uit de Schrift: Juichen over en juichen met de Filistijnen, Psalm 60: 8, 10. — Kerkelijk leven: Vredesoffensieven. Rechtsredingen in verband met de vrijmaking, Prof. Veenhof. Geestelijke verzorging militairen. „Eenige kritische opmerkingen“, II. — Groninger brieven. — Uit het pol. en soc. leven: De regeringsverklaring over Indië. — Opvoeding en onderwijs: Onze tijd en de opvoeding onzer kinderen. — Perschoon. — Stemmen uit onze kerken. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

IS ER EEN „TUSSCHENTOESTAND“?

door Prof. Dr. K. SCHILDER.

III.

Keeren we weer tot Kuyper terug. Ook in diens latere werken komen dezelfde gedachten voor: zoo in zijn Dictaten Dogmatiek Deel II, Locus de Creaturis, C. Locus de Homine, pg. 122:

„Wij moeten hierbij wel het verschil maken tusschen sterven en vernietigd worden. Dat de ziel onsterfelijk is, is volgens Gods Woord niet waar. Sterven is in de H. S. altijd: het losmaken van een band, waardoor twee dingen vereenigd worden. Het lichaam sterft, als de band tusschen ziel en lichaam weggaat. De ziel sterft als de band tusschen God en de ziel weggaat. Daarom is in de hel iemand eeuwig dood (natuurlijk niet vernietigd). Daarom heeft ieder kind van God een levende ziel, die gestorven is geweest.“

Evenzoo in zijn Dictaten Dogmatiek, V, Locus de Consummatione Saeculi, pg. 45.

„De dood is separatio animae a corpore (scheiding der ziel uit het lichaam, K. S.). De Heilige Schrift zegt ons niet, dat de ziel onsterfelijk is. „God, deugd en onsterfelijkheid“ is geen Evangelie, maar rationalistische filosofie. „De ziel is onsterfelijk“, dat wil zeggen, dat de ziel zelf van zulk een geaardheid is, dat zij niet sterfen kan. De ziel is niet onsterfelijk. De Heilige Schrift leert in 1 Tim. 1: 17, dat God is „aphthartos“ *) en in 1 Tim. 6: 19, (16), dat God is „ho monos echoon apthartian“. *) een nadere explicatie, die tevens exclusief is. God is in zichzelf onvernieligbaar. Hij alleen is onsterfelijk. Men mag dus nooit spreken van „onsterfelijkheid der ziel“; dat wordt op dit terrein nooit toegelaten.

Het verschil tusschen God en mensch geeft Joh. 5: 26, 27, zie ook vs. 25. Hier wordt de grond aangegeven voor het leven van den mensch en dan blijkt, dat het leven van den mensch (hem?) niet toekomst uit zichzelf, maar uit Christus. Die heeft evenals „ho Pater“, *) van wien Hij dat ontvangen heeft, het leven in zichzelf. Tegenwoordig leven de menschen uit Kant, niet uit den Christus. Ook in de gemeente, die van den preekstoel met Kants denkbeelden wordt gevoed.

De Heilige Schrift zegt: de mensch heeft geen „athanasia“ *). Deze kwestie hangt onmiddellijk samen met een andere. Immers, was de ziel immortalis *), dan moest ze ook ongeschapen zijn.

- *) onverderfelijk,
- *) die alleen onsterfelijkheid heeft,
- *) de Vader,
- *) onsterfelijkheid,
- *) onsterfelijk,

Vandaar, dat de voorstellingen, die uit de menschelijke natuur opwellen, bij die volken en filosofen, die consequent zijn doorgeslagen, geleid hebben tot het aannemen eener praëxistentie der ziel. Als we ontvangen worden, dan beginnen we niet pas te bestaan; neen, we hadden reeds eene praëxistentie, niet in de gedachten Gods, maar een reële. Dit ligt geheel op de lijn der Platonische voorstelling.

Het begrip van de afhankelijkheid is (lees: in) de existentie d.i. het „creatuur zijn“ is met dat der immortalitas animae *) onverenigbaar; want, als ik mijn existentie heb door een ander wezen, dan houdt deze ook op, wanneer dat wezen mijn existentie niet meer wil of houdt.

Waar de Schrift dus leert, dat de mensch niet is „sicuti Deus“ *) maar als „ktisma“ *) tegenover „ktistēs“ *) staat, in wien hij leeft, is en zich beweegt, dan is reeds daardoor elk denkbeeld van eene inherente immortalitas animae uitgesloten.

Als wij dan nu toch spreken over de „onsterfelijkheid der ziel“, zoo bedoelen wij daarmee dit: dat God, die de menschelijke ziel geschapen heeft, niet wil, dat zij weer zal vergaan. De menschelijke ziel kan dus wel gedood worden, kan ophouden te bestaan.

Tenslotte halen we aan „Van de Voleinding“ III pg. 29 verv.

„Daarom slaat 't sterven dan ook niet enkel op 't lichaam gelijk de leeraars der onsterfelijkheid het toch eeniglijk voorstellen, maar op lichaam en ziel beiden. Ook de verlorenen krijgt zelfs, als men 't zoo wil, bij het oordeel het lichaam terug, en bestaat in de rampzaligheid beide naar lichaam en ziel voort, edoch zonder van den dood verlost te worden. Voor hem bestaat alzoo de eeuwige dood dan ook niet in een teniet gaan, maar in een blijven voortbestaan, doch nu beroofd van wat eerst rijk maakte, en negatief straffijnde doordat in die berooving wat hem eerst sterkte en hem kracht schonk, in zijn tegendeel omslaat, en tot 't knarsen der tanden leidt. Wie recht oordeelt, erkent dan ook aanstonds, dat ook al toeft een dood naar het lichaam, de dood naar de ziel er van onze geboorte af is en dat die dood inzake onze ziel eerst van ons wordt genomen als 't Gode belieft ons weder te baren ten leven. Krankheid en allerlei lijden kan reeds, eer we sterven, ons de berooving van wat tot het volle leven behoort, hier op aarde doen ervaren, maar ten volle gaat die berooving toch eerst met het sterven in. Heel die voorstelling alsof de dood onze ziel niet raakte, alsof onze ziel onsterfelijk ware, en alsof we nu na onzen dood met ons lichaam en met deze wereld niet meer uitstaande hadden, zoodat een ieder na zijn sterven heerlijk in onsterfelijkheid te midden van Gods engelen bloeide, is dan ook in lijnrechten strijd met wat de Schrift ons over het leven en sterven, naar ziel en lichaam beide, zoo thans reeds als eens voor eeuwig, onderwijst.“

Wie deze citaten leest moet het toch wel in hooge mate bevreemdend achten dat dit alles vroeger kon worden gezegd zonder dat eenige critiek rees, thans daarentegen sommigen, die tot gelijke resultaten kwamen, op tegenstand stuitten. Men had toch kunnen bedenken, dat de Schrift die ook volgens Bavinck (Dogm. IV, 4e druk, 573) van de „onsterfelijkheid der ziel“, „nooit met even zoo vele woorden gewag maakt“, ook inzake het woord „onsterfelijkheid“ haar eigen taal spreekt. Immers zij gebruikt dezen term steeds in den zin van „boven de macht van den dood verheven zijn“.

- *) onsterfelijkheid der ziel,
- *) Als God.
- *) Scheppel.
- *) Schepper,

U. N. O.

Het doek gaat op: De rijen diplomaten, van wie de wereld haar geluk verwacht, weten elkaar gezanten van de staten die strijden voor het „evenwicht“ in macht.

Het laaiend lied der groote overwinning zingt nog zijn echo door de volle zaal, en 't dreigend monster van de nieuwste vinding spreekt woordeloos zijn onmiskenbare taal.

Het woord na ernstig overleg gesproken verlaat zich op des menschen wil en trouw. De vrijheid in verguld gewaad gestoken hervat hernieuwd haar wereldheilstaatbouw.

Dan zetten zij zich neer om te beraden..... De wereld wacht en scheidt hernieuwd de moed; maar gaat, indien niet bij haar God te rade, een nieuwe, dieper neergang tegemoet.

J. L. J.

Daarom zegt zij van God: „Die alleen onsterfelijkheid heeft en een ontoegankelijk licht bewoont“. (I Tim. 6: 16) Houdt men dit vast, dan verstaat men, waarom volgens de Schrift bij schepselen alleen van onsterfelijkheid sprake kan zijn, wanneer God deze hun verleent. ¹²⁾

Na hetgeen hierboven is opgemerkt, blijft nog open de vraag, aan welke schepselen God de gave der onsterfelijkheid schenkt. Bij de beantwoording van die vraag zegt de Schrift nimmer: „aan de ziel“, maar doelt zij uitsluitend op het menschenleven in zijn totaliteit. En daar zij den dood als straf op de zonde ziet, noemt zij in dit verband uiteraard in de eerste plaats den tweeden Adam, die immers den dood overwon; „wetende, dat Christus, opgewekt zijnde uit de dooden, niet meer sterft; de dood heerscht niet meer over Hem“. (Rom. 6: 9)

En voorts als vrucht van Zijn werk, ook al de Zijnen na het jongste gericht: „Die overwint zal van den tweeden dood niet beschadigd worden“. Openb. 2: 11 vgl. 20: 6.

Wanneer men dus maar goed het geestelijke karakter van den dood in het menschenbestaan vasthoudt, d.w.z. den dood steeds ziet in verband met de verbreking van het verbond, wordt het spraakgebruik der Schrift doorzichtig. Zoo verstaat men, waarom zij ten eerste nooit spreekt van onsterfelijkheid bij menschen vóór den „eersten dood“; voorts nooit spreekt over een onsterfelijk deel van den mensch; de uitdrukking „onsterfelijke geest“ is haar even vreemd als de zegswijze „onsterfelijke ziel“; ten derde van onsterfelijkheid bij menschen na hun dood alleen weet bij den Christus en bij hen, die Hem van den Vader gegeven zijn.

Een en ander op te merken, óók tegenover een synode, was destijds niet zonder belang. Het kon ernstige bijdragen, één der wortels van de valsche wijsbegeerte in de oudheid bloot te leggen: de ge-

¹²⁾ Vgl. Bavinck, Dogm. IV, 4e dr. 567: Het besef stierf nooit geheel en al uit dat de Heilige Schrift aan leven en dood, behalve eene physische, ook steeds een religieus-ethische betekenis hecht. Leven is bij haar nooit alleen voortbestaan en dood is nimmer aan vernietiging gelijk, maar leven sluit in gemeenschap met God en dood is genis van zijne genade en gunst. Vandaar dat de kerkvaders telkens zeggen, dat Christus gekomen is, om ons de „athanasia“ te schenken en het soms den schijn heeft, alsof zij de natuurlijke onsterfelijkheid der ziel loochenden. En daar kwam nog bij, dat men Plato's leer van de praëxistentie, dat is van de ongeschapenheid der ziel bestrijden moest, en om die reden soms bezwaar maakte, om de ziel van nature onsterfelijk te noemen, wijl God alleen onsterfelijk was door zichzelf en de ziel slechts onsterfelijk kon wezen door Zijne wil.

deeltelijke ontkenning van de macht des doods, geboren uit hoogmoed, die welget de straf te erkennen, maar dan ook nimmer in Christus over den dood triumpheert. En tegenover deze duisternis der zonde, die ook in zulke theorieën de waarheid in ongerechtigheid ten onderhield, straalt des te heerlijker de luister van den Christus en de heerlijkheid die ons leven aan Hem dankt.

Desondanks bleven ook op dit punt de „bezwaren” niet uit. De vraag blijft dus: zijn wie zoo spreken, daarom reeds in strijd met de H. Schrift? Of met de Confessie? Loochenen zij, zoo sprekende, automatisch ook het voortbestaan? Zij antwoorden: neen. Van „onsterfelijkheid van de ziel” in tegenstelling met het lichaam weet huns inziens de Confessie niets, doch des te meer van het voortbestaan. De Confessie spreekt, zoo merken zij op, geheel in den trant der H. Schrift, slechts van „onsterfelijkheid geven” (Ned. Geloofsbelijdenis Art. 19) en „onsterfelijk worden” (Ibidem art. 37).

Vooral art. 19 gebruikt hier — zoo constateeren zij — klare taal. Het belijdt immers, dat de Middeleeuwen door Zijn verrijzenis Zijn menschenlijke natuur onsterfelijkheid heeft gegeven.

In art. 37 wordt van het „onsterfelijk worden der ongelovigen” gesproken. Maar het woord komt hier voor in den zin van: niet meer uiteengerukt kunnen worden. Bovendien spreekt deze plaats van een „onsterfelijk worden” bij de ongelovigen in hun geheel, en niet van een „onsterfelijke ziel”.

Tegen laatstgenoemde term hebben dan ook reeds jaren geleden bekende gereformeerde theologen, naar we boven zagen, ernstige bezwaren gekeerd en ook geuit zonder dat dit ooit tot strijd leidde, wijl niemand daaruit concludeerde dat dit bezwaar hun instemming met art. 37 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis ongedaan zou maken. Het bleef dan ook voor onze generatie bewaard dat tengevolge van de poging, door sommigen ondernomen, tegenover een traditioneel filosofische conceptie een schriftuurlijk religieuze zielsopvatting te handhaven, iemand die ten deze zich zowel op Kuyper als op Lindeboom beroepen kan de beschuldiging moest incasseren: „ge loochent de onsterfelijkheid der ongelovigen!”

Ten aanzien van de door de Amsterdamse synode van 1936 bedoelde kwestie merken we dan ook saamvattend op:

A. De door deze synode bedoelde opvattingen raakten slechts zijdelings de leer der laatste dingen: in hoofdzaak vielen ze onder de anthropologie.

B. In laatstgenoemd onderdeel der wetenschap stonden in gereformeerden kring, geheel afgezien van bedoelde opvattingen, reeds geruimen tijd tal van concepties naast en ook wel tegenover elkander, van welke het niet van te voren zeker was, dat zij met Schrift en belijdenis strookten. Derhalve was het niet geraden, deze opvattingen tot toets voor andere te verheffen.

Door de ter Amsterdamse synode van 1936 bedoelde opvattingen werd wel menige leer omtrent de dichotomie, maar niet deze zelve bestreden.

C. Wat de leer omtrent de laatste dingen betreft, dient men te overwegen, dat de onderscheiding van „voortbestaan” en „onsterfelijkheid” niet slechts de wetenschappelijke duidelijkheid ten goede komt, maar tevens den rijken schriftuurlijken inhoud van den tweeden term des te beter doet uitkomen. Deze onderscheiding vindt steun zoo wel in de geschriften van kerkvaders, als in die van gereformeerde theologen uit den lateren tijd.

D. Bij de beoordeeling zowel van afwijzing als van aanvaarding van den term „onsterfelijkheid der ziel” dient vooraf te worden nagegaan, wat men daarmee bedoelt: aanvaarding kan van gereformeerd standpunt volstrekt te veroordeelen, en verwerping onbedenkkelijk zijn.

In het geval, ter Sneeker Synode in 1939 aan de orde, bleek het voortbestaan der zielen de bewuste zaligheid of rampzaligheid daarvan buiten discussie te staan en uitdrukkelijk te zijn beleden.

E. Bij het aansnijden van problemen als hier geschiedde, waren terminologische moeilijkheden

schier onvermijdelijk; van zakelijke afwijking van de confessie was echter geen sprake.

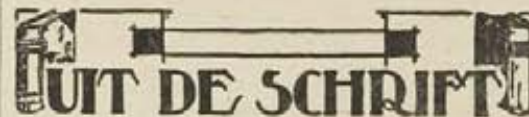
We hebben opzettelijk even deze kwestie hier besproken. Er is toch al verwarring genoeg. Het is nuttig te weten, te dat in de door Amsterdam 1936 bedoelde opvattingen de bewuste zaligheid of rampzaligheid aanstonds na den dood buiten de discussie bleek te staan;

2e. dat wij gezegd hebben, dat de Sneeker synode met deze onze meening op de hoogte kwam.

Maar wat heden, tegen het eind van 1945, de door ons bedoelde predikant te berde brengt, dat raakt wel degelijk de kwestie van de aanstonds na den dood aanwezige bewuste zaligheid of rampzaligheid.

Men zal dus goed doen, die zaak los te maken van de Amsterdamse synode van 1936; hoewel men ze nimmer scheiden mag van die van Sneek-Utrecht 1942; want tegen de uitspraken van deze synode komt bedoelde predikant klaar en duidelijk in 'verzet.

K. S.

UIT DE SCHRIFT JUICHEN OVER EN JUICHEN MET DE FILISTIJNEN.

God had gesproken in zijn heiligdom:
Tegen Filistea hef ik mijn oorlogskreet aan.
Ps. 60 : 8, 10.

Heertijke dingen kunnen van u gezegd worden,
gij stad Gods!..... zie, Filistea....., deze is
daar geboren.

Ps. 87 : 3, 4.

De dichter van psalm 60 zou wel zeer stoutmoedig zijn, als hij niet geïnspireerd geweest was. Zeer stoutmoedig: hij waagt het immers, een hemelschen monoloog, een gesprek van God-den-Heere-met-zichzelf onder woorden te brengen. Het stoute stuk ware onvergefelijk, als de dichter niet zelf was vervuld geweest van Gods Geest. Maar nu het wel zoo is, nu ware het onverschoonbaar, als hij het niet zoo zeide, als het hem was ingegeven: Gods eigen Geest heeft hem geopenbaard, hoe God zichzelf heeft aangesproken. Zoo was de spreuk van God Jahwe die met zichzelf te rade ging: Sichem wil ik verdeelen, en het dal van Sukkoth uitmeten. Gilead is van Mij, en Manasse evenzeer. Moab is mijn waschbekken, op Edom werp ik mijn sandaal. En wat Filistea, het land der Filistijnen betreft, tegen Filistea hef ik mijn oorlogskreet aan; over Filistijnenland is mijn Krijgsmansgejuich.

Nu, die goddelijke monoloog werd door de feiten bevestigd. Onder Jozua is West- en Oost Jordaanland kroonondomein van God Jahwe geworden; Hij heeft dat gebied van Sichem en van Sukkoth, van Manasse en van Gilead, toen afgestaan aan zijn eerstgeboren zoon, dat is: aan Israël. Ook Juda werd in 't wingewest van Israël's God en Vader gekroond met heerschappij. Moab is ook verslagen; de Held der hemelsche oorlogen heeft zich daar de voeten laten wassen, om naar zijn feest te gaan. En Edom werd bezet gebied. En dan die Filistijnen! De Krijgsmans van hierboven heeft tegen Filistijnenland zijn oorlogslied gezongen; dapper toog Hij tegen dat volk ten strijde op en wierp het in het stof.

Zoo is die hemelmonoloog, geopenbaard door den Eeuwigen Geest, voor Israël een troostend en versterkend lied. Zijn God heeft zelf voor dit zijn volk gestreden. De Filistijnen zijn geknecht; hun helden moeten het stof lekken. Het is een verslagen hoop, dat heele Filistijnengebied.

En David heeft de overwinning van zijn God ook weten te „gebruiken”. God Jahwe heeft, om zoo te zeggen, den vrede-van-David voor hem gewonnen. Als David zich straks laat omringen door een filistijnsche lijfwacht, dan is elk moment van 's konings in- en uitgaan onder de lijfelijke bescherming van juist deze lijfwacht, van deze hooge sterke kerels, voor hem een psalmgezing: de Heere heeft over de Filistijnen zijn krijgsmuziek doen hooren. Wie heeft den Reus van Filistea, dien Goliath, verslagen? Tenslotte was het niet David, maar zijn God. En daarom klinkt het als een psalmgezing, als filistijnen de trom roeren, zoo vaak Koning David uitgaat. De goliaths uit 't filistijnsche land zijn niet meer Davids tegenvoeters, doch ze zijn diens bedienaren, zijn lijfwacht, het zijn zijn „Zwitsers”.

Dat is psalm 60: het lied van Filistea's onderwerping.

Maar Israël is meer dan natie, meer dan staat. Het is ook kerk. Het is zelfs eerder kerk dan natie. Dus is zijn sieraad, en zijn kracht, dus is zijn eigenlijke wapen niet het zwaard, dat bloed neemt, doch het Woord van Vorst Messias, dat leven geeft. Israël moet niet de laars op den nek der filistijnen nemen als zijn uiterste embleem, doch den kandelaar des Woords, uitgedragen óók tot de kinderen van 't filistijnsche land. Zijn nationale overwinning vindt haar eigen wezen slechts in een kerkvictorie. Dit is de overwinning, die de wereld overwint, ook de wereld van Filistea: ons geloof. Niet wie in wingewesten denkt, maar wie in zendingen-taken denkt, heeft zich als kerk het recht van 't V-teeken aangenomen: V is Victorie, want de God van Vorst Messias wint met zijn evangeliewoord op alle fronten.

De psalmbundel kan daarom niet volstaan met dien kanon van psalm 60; ook die van psalm 87 moet erbij gezongen worden. Want deze psalm is stoutmoedig als de zestigste; ook hij toch waagt zich aan de weergaaf van den tekst van een goddelijken monoloog. Beter gezegd: hij waagt zich er niet aan, dezen geopenbaarden monoloog van Jahwe-met-zichzelf te onthouden aan het kerk-volk van de natie Israël's. Heerlijke dingen kunnen van dat kerk-volk, dien kerk-staat, die kerk-stad worden gezegd; en ze worden ook gezegd, en het is de goddelijke „Ik”, die hier het woord neemt. Hij vult wel niet Gods denken aan, want Gode zijn al zijn werken van eeuwigheid bekend: doch hij vult de openbaring omtrent dit denken aan. Ziehier den inhoud van die nadere openbaring: de filistijnen komen niet alleen als overwonnen slaven-in-livrel de grenzen van de Godstad over, doch ze mogen ook als proselieten die grenzen overschrijden. Ja, nog verder gaat de genade over hen: ze mogen straks binnen de stad geboren worden. Geboren door het Woord en uit den Geest van God Jahwe. Jeruzalem is niet alleen de Burehstads, doch ook moederstad, ook metro-pool. Het zwaard des Woords heeft eerst het volk van David, doch daarna ook dat der Filistijnen aan den Heere, die de Vader van Messias, en zijn Zender is, zich doen onderwerpen. De natie, die haar sterke kerels moest afstaan aan David, om zijn lijfwacht te wezen, ze mag nu ook Davids psalmen mee gaan zingen; niet alleen OVER hen juicht Davids generale staf, doch MET hen jubelt straks het priesterkoor van Davids tempelbouwend zoon, dien vorst des Vredes, Salomo. Heeft ook het filistijnsche bloed, dat nog aan 't zwaard van David kleefde, hem den tempelbouw onmogelijk gemaakt? Maar Salomo draagt den vredespsalm des evangelies in de hand, en ook de lijfwacht van zijn vader David mag er onder staan te zingen: meer dan een lijfwacht levert Filistea, want het kan ook koorknapen straks plaatsen in de eerste rijen van het tempel-personeel.

En zoo is psalm 87 rijker dan psalm 60, zooveel rijker, als de aanvulling boven het aangevulde is. Hij doet ons zien, wat 't Zwaard des Geestes vermag, het Zwaard des Woords van de belofte, die den Vorst Messias tot inhoud heeft. David nam het filistijnsche bloed, maar Davids Groot Zoon geeft het zijne, ook voor filistijnsche addressenbroedsels, die Hij zelf geleerd heeft, den toekomstenden toorn te ontvlieden.

Zoolang de kerk die beide psalmen combineert, zoolang is zij kerk. Gaat zij ze scheiden, dan is de filistijn, die onbesneden bleef, straks overweldiger van Israël, dat verzuimde, zich het hart te besnijden. Want niet die is een Jood, die het in het openbaar is, en roemt in 't vleesch, en dus de bril van psalm 87 afzet bij het lezen van psalm 60, maar die is een Jood, die het in het verborgen is, die zelf gebukt heeft voor het Zwaard des Geestes, dat hem met de filistijnen en met hoeren en tollenaars op de knieën heeft geworpen. En de besnijdenis des harten, die is de ware besnijdenis.

Toen Israël de bril van psalm 87 afzette, en dus psalm 60 slechts vleeschelijk kon (mis-)„verstaan”, toen hebben de filistijnen Israël geïnfilteerd met hun vijandige penetratie. Kinderen Abrahams spreken dan half asdodisch. In stee van dat de filistijnen de taal van Kanaän spreken, spreken de kinderen van den tempel en van de tempeltaal de filistijnsche taal. Dagon wordt dan weer op zijn voetstuk gezet, en zelfs in Jeruzalem sluip het gebaar van terwille-van-Dagon-den-drempel-ontzien binnen. De Reformatie van Josia weet ervan, en de profeet Zefanja ook.

Maar zoolang de koloniale mogendheid het Woord van God doet uitgaan naar het overwonnen land, zoolang neemt God de Heere daar de gevangens tot buit, en doet Hij het wederhoorig kroost gehoorzaam bij zich wonen. Het geloofs-gehoor overwint dan het krijgs-gehoor; de vredespsalm het zwaard; de proselieten worden broeders, en de lijfwacht die zich tegen Goliath moest keeren, noodgedwongen, ook nog na zijn dood, neemt zelf straks 't zwaard van Goliath uit de priesterkluis weg, om

het aan L
toonbrood
aanschen
van dien
brengt op
hagen. H
kanten, o
geen aanr
smukkend

De mon
tot stuk
beide e
dialoog v
filistijn, v
zeer en
gier”, di
mee te g
gezondigd
middelmu
Ze gaar
Psalm 8
Amen,
met al de
En Vad
Samen. A

VREDES

Weer l
petitie na
van onze
eenheid. C
vragen ad
naamkaar
We web
wilden we
dat dan i
stuurt ge
oude lied:
Naam des
te kramm
Naam des
weest was
ginds alle
revisie
K.O. ontle
ren niet h
Waarom
officieuze
in Groni
waarom
„synode”
spoor ver
roerd” ov
klaagt. L
begin, r
revisie ne
Het is
horzels k
maar onp
nu maar
ge wel w
Apeldoorn
doorn des
richting h
maakte D
in Rotter
woorden h
(ik kende
als mede-
hoogleera
En ik ble
ik HAD g
Hetgeen il
voor „god
meende, d
verwachtt
handelen
laten. En
schijnlijk
synodale i
ging te g
ordineerd
den om
schorsing
S., en kij
in zijn eij
Mits K. S
En de ker
van het d
komen de
last met h
thans geh
van oud-
beert te v
aan synod
van de afg
gemans is